

Prikaz

Prihvaćeno 24.06.1996.

Damir Horga
Filozofski fakultet, Zagreb

**Juraj Bakran ZVUČNA SLIKA HRVATSKOGA GOVORA,
Zagreb, 1996., Ibis grafika, str. 313**

Rijetke su u nas knjige s područja fonetike. Fonetika se, naime, najčešće obrađuje, ako je riječ o hrvatskom jeziku, u sklopu gramatika. Ti su prikazi uglavnom deskriptivni i normativni. I Škarićeva je Fonetika hrvatskoga govora, što je do sada najpotpuniji fonetski opis hrvatskoga jezika, tiskana u Akademijinoj gramatici (1991), iako bi po opsegu (300 stranica) zavrjerala da bude zasebna knjiga. Ipak, kao zasebna knjiga pojavio se, dakako na drugoj razini obrade i drugačijeg opsega, srednjoškolski udžbenik fonetike Zrinke Babić (1995). Stoga je objavljivanje svake knjige koja se bavi govorom u našoj sredini fonetski praznik. Tako i s knjigom Jurja Bakrana "Zvučna slika hrvatskoga govora".

U toj knjizi Bakran se bavi jednim od područja fonetike i jednom fonetskom analizom. On s pomoću spektrografske analize opisuje akustička svojstva hrvatskoga govora. Tekst na 313 stranica je popratio sa 325 ilustracija, 6 dijagrama i 41 tablicom, 31 navodom iz literature i indeksom obrađenih pojmova.

Svrha je knjige dati akustički prikaz hrvatskoga standardnoga govora s pomoću spektrografske analize na osnovi, prvenstveno, autorovih istraživanja, teorijskih razmatranja te modela percepcije i proizvodnje govora kojima je takav opis sukladan. Prema tome, iako je osnovno područje opisa zvuk govora, dakle ona fizička pojavnost koja je između govornika i slušatelja, autor se nužno osvrće i na artikulaciju, koja je govorni zvuk proizvela i na percepciju, koja je rezultat proizvedenog zvuka.

Spektrografska je analiza odabrana jer je to onaj akustički prikaz koji najbolje oslikava govor kao proizvod govornih pokreta i najbolje u njemu otkriva one strukturne elemente koji su perceptivno relevantni. Ta se knjiga može promatrati i s drugog motrišta, pa se može reći da je autor na primjeru hrvatskog govora našim fonetskim stručnjacima i studentima prikazao suvremene mogućnosti spektrografske analize.

Knjiga prema tome povezuje dva zadatka, oba podjednako važna i uspješno obavljena: prikazati i protumačiti akustičku sliku hrvatskoga govora i ponuditi čitateljima spektrografsku analizu kao suvremeni fonetski istraživački instrumentarij.

Djelo je raščlanjeno na šest sadržajnih cjelina: 1. Analiza zvuka i čitanje spektrograma, 2. Vokali, 3. Konsonanti, 4. Akustički varijabilitet, 5. Vremenska organizacija govora i 6. Segmentiranje povezanog govora.

U prvom se dijelu iznose osnovni podaci o zvuku općenito i napose o govornom zvuku te o nastanku, primjeni i načelima spektrografske analize. Ovo je poglavlje važno jer se objašnjavaju neki temeljni pojmovi, osobito o govornom zvuku (harmonički, neharmonički zvuk, formanti, harmonici, rezonancija i sl.), nužni za daljnje praćenje gradiva knjige.

Spektrografski je opis vokala i konsonanata (Poglavlja 2 i 3) najopsežniji (180 stranica), jer to i jest glavni sadržaj knjige. To je poglavlje podijeljeno na logičan slijed podpoglavlja uvjetovan uobičajenom podjelom glasova na

vokale, okluzive, afrikate, frikative, nazale, laterale, vibrante i poluvokale i zatim s obzirom na mogućnosti njihova međusobnog dodirivanja u govornom slijedu, bilo unutar riječi ili u dodiru preko leksičke granice. Daju se spektrografske obrasci pojedinih glasova, dakle vrsta spektrografske abecede, ali se iznose i broječani podaci za pojedine akustičke parametre (vrijednosti formanata, vrijednosti tranzijentnih dijelova vokala u dodiru s pojedinim konsonantima, neke vremenske karakteristike i sl.). Ističe se nužnost promatranja stacionarnih, ali i tranzijentnih dijelova vokala koji nose obavijesti o susjednim konsonantima. U dijelu koji govori o međusobnim dodirima konsonanata opisuju se i alofonske varijante pojedinih fonema koje nastaju pod utjecajem različitih oblika asimilacija. Permanentno se u opisu prate međudjelovanja izgovorne, fonacijske i respiracijske razine te se akustičke slike spektrograma objašnjavaju mehanizmima proizvodnje govora. U slučaju okluziva, koji su posebno zanimljivi sa stajališta percepcije raspravlja se detaljnije o njihovoj percepciji.

U sljedeća tri poglavlja (4, 5 i 6) raspravlja se o različitim čimbenicima koji uvjetuju variranje govornog signala u slučajevima kada je u njemu kodirana ista fonemska obavijest. Posebno se razmatraju spektrografske oblici govora različitih govornika, djelovanja konsonantskog konteksta, naglasaka i dužine na pojedine akustičke parametre govora te procesi nazalizacije. U ovom se poglavlju temeljito razmatraju zakonitosti vremenske organizacije hrvatskoga govora s nizom broječanih podataka dobivenih na osnovi spektrografske analize. Razmatraju se i teorijska objašnjenja pojavljivanja govornog varijabiliteta povezivanjem fonološke i fonetske razine proizvodnje i percepcije govora te problemi vezani za segmentaciju govornog signala.

Autor je pregledno i sustavno opisao akustičku stranu hrvatskoga govora. Nedvojbeno je da za hrvatski govor do sada nije bilo tako temeljitog i potpunog spektrografskog opisa ilustriranoga grafički jasnim i mnogobrojnim spektrogramima. Obraćanjem Bakranovoj knjizi, koja je u pozitivnom smislu, faktografska i mjerna, drugačije će se čitati i pojedina poglavlja o fonetici u postojećim hrvatskim gramatikama pa i dijelovi Škarićevoga opisa akustičke strane hrvatskoga govora u njegovoj *Fonetici hrvatskoga književnog jezika*. Takva opremljenost knjige omogućuje da ona ujedno bude i spektrografska čitanka za one studente i istraživače koji se upućuju u tajne spektrografske analize.

Knjiga je važna za znanost o govoru iz više razloga. Ponajprije, hrvatski govor s akustičkog stajališta do sada nije bio na ovaj način, s pomoću spektrografske analize, ovako temeljito i sustavno opisan. Tim je opisom hrvatski govor dobio još jedno pismo kojim ga je moguće grafički zabilježiti: dobio je svoju spektrografsku abecedu. Nadalje, ovo je knjiga i o samoj spektrografskoj analizi pa je time korisna za sve one koji se u tu analizu upućuju, od studenata do mladih istraživača. Konačno, u nas dosta siromašna fonetska literatura time popunjava neka prazna mjesta u odnosu na svijet.

Jasno izneseno gradivo i tvrdnje bogato spektrografski ilustrirane i

potkrijepljene preciznim akustičkim mjerenjima čine knjigu pravim znanstvenim štivom, ali i udžbeničkom.

Ako se djelu mogu staviti neke kritičke primjedbe, one se odnose na ona mjesta u kojima Bakran pokušava čvrste eksperimentalne činjenice povezivati s teorijskim modelima funkcioniranja jezika i govora. Ta su mjesta donekle površna i sa stanovitim stupnjem nepreciznosti. No to su ipak izleti izvan osnovne teme knjige i oni ne umanjuju vrijednost Bakranove knjige.

Bakran je zahvatio jedan segment fonetike, njezin akustički dio. Njegova knjiga pokazuje da je hrvatska fonetika dosegla razvojnu razinu kada možemo ulaziti u uža fonetska područja te se možemo nadati knjigama koje će zahvaćati druge segmente fonetike. Zato je Bakranova knjiga dobrodošao prvijenac na tom putu.
